

References:

1. Курочкін проти України (заява № 42276/08) : рішення Європейського суду з прав людини від 20 травня 2010 року. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_841 (дата звернення 02.12.2021).
2. Садикова Я. М. До питання про систему європейських стандартів захисту прав людини та принципів здійснення судочинства. *Право і суспільство*, 2015. С. 46–50.
3. Dao Le Thu, Dandurand Yv. Social, Cultural and Systemic Barriers to Child Justice Reform: Lessons from Vietnam. *Youth Justice*, 2021. P. 1–20.
4. Muncie J. International Juvenile (In)justice: Penal Severity and Rights Compliance. *International Journal for Crime Justice and Social Democracy*, 2013. № 2. P. 43–62.
5. Niboyet M.-L., Geouffre de la Pradelle G. Droit international privé, LGDJ Paris, 2007. № 105. P. 53
6. Gannagé P. L'égalité de traitement entre la loi du for et la loi étrangère dans les codifications nationales de droit international privé. *Annuaire de l'institut de droit international*, 1989. Vol. 63-I. 236 p.

Чурилова Тетяна Миколаївна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного, європейського права
та порівняльного правознавства
Сумського державного університету

Голохвост Анастасія Романівна

здобувач вищої освіти ННІ права
Сумського державного університету

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Ділова репутація є одним із основних немайнових благ як фізичної так і юридичної особи. Вона безпосередньо впливає на конкурентоспроможність бізнесу. Позитивна ділова репутація має вирішальне значення в сучасному середовищі та дозволяє розширювати ділову мережу, залучати нових клієнтів та висококваліфікованих кадрів.

В юридичній науці поняття ділової репутації не має конкретного визначення. Відсутність єдиного підходу до визначення цього терміну пов'язано з різноманітністю сфер його

використання [1]. Крім того, це поняття має досить широкий перелік синонімів, серед яких вирізняють «імідж», «репутація», «бренд» «престиж», «репутаційний капітал», «реноме», «гудвіл» та ін.

Відповідно п.4 Постанови Пленуму ВСУ від 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності, честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» під діловою репутацією юридичної особи, у тому числі підприємницьких товариств, фізичних осіб-підприємців, адвокатів, нотаріусів та інших осіб, розуміється оцінка їх підприємницької, громадської, професійної чи іншої діяльності, яку здійснює така особа як учасник суспільних відносин (гудвіл) [2].

Здобути авторитет та репутацію надійної організації потребує багато зусиль та часу. Проте зберегти її часом набагато складніше. «Гарна репутація важливіша, ніж чиста сорочка. Сорочку можна випрати, репутацію – ніколи» (А. Нобель). Досить часто виникають ситуації, які негативно впливають на репутацію компанії. Через швидкість передачі інформації в сучасних умовах, практично неможливо запровадити активні заходи для попередження та швидкого реагування, отже виникає необхідність захисту ділової репутації.

«Ділова репутація» входить до переліку особистих немайнових благ, які охороняються цивільним законодавством (ст. 201 Цивільного кодексу України – далі ЦКУ). Право на недоторканність ділової репутації має як фізична (ст. 299 ЦКУ), так і юридична особа (ст. 94 ЦКУ) [3].

Стаття 34 Конституції гарантує право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. З іншого боку ст. 68 Конституції містить припис, відповідно до якого кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей [4]. Таким чином, праву на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань відповідає обов'язок не поширювати про особу недостовірну інформацію та таку, що ганьбить її гідність, честь чи ділову репутацію.

Відповідно до ч.3 ст. 277 ЦКУ України, недостовірною вважається негативна інформація, що поширена про особу [3]. Інше роз'яснення поняття «недостовірної інформації» міститься у ч. 5 п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи». Так, недостовірною вважається інформація, яка не відповідає дійсності або викладена неправдиво, тобто містить відомості про події та явища, яких не існувало взагалі або які існували, але відомості про них не відповідають дійсності (неповні або перекручені) [2].

Судова практика, у тому числі й ЄСПЛ у справах щодо захисту честі, гідності та ділової репутації розмежовує два види інформації – оціночні судження та фактичні твердження.

Відповідно до частини другої статті 30 Закону України «Про інформацію» оціночними судженнями, за винятком наклепу, є висловлювання, які не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири)[5]. Оціночні судження не підлягають спростуванню та їх правдивість не доводиться.

Судження – це те саме, що й думка, висловлення. Воно являє собою розумовий акт, що має оціночний характер та виражає ставлення того, хто говорить, до змісту висловленої думки і напряму, пов'язаними із такими психологічними станами, як віра, впевненість чи сумнів. Оцінити правдивість чи правильність судження будь-яким шляхом неможливо, а тому воно не входить до предмета судового доказування. Фактичне твердження – це логічна побудова та викладення певного факту чи групи фактів. Факт – це явище об'єктивної дійсності, конкретні життєві обставини, які склалися у певному місці та часі за певних умов. Враховуючи те, що факт, сам по собі, є категорією об'єктивною, незалежною від думок та поглядів сторонніх осіб, то його відповідність дійсності може бути перевірена та встановлена судом [6].

Статтею 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на свободу

вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Згідно з усталеною практикою Європейського суду з прав людини свобода вираження поглядів є однією з важливих засад демократичного суспільства та однією з базових умов прогресу суспільства в цілому та самореалізації кожної окремої особи. Відповідно до пункту 2 статті 10 Конвенції вона стосується не тільки «інформації» чи «ідей», які сприймаються зі схваленням чи розглядаються як необразливі або нейтральні, але й тих, які можуть ображати, шокувати чи непокоїти.

Наявність фактів може бути продемонстровано, достовірність оціночних суджень не піддається доведенню. Вимогу доводити достовірність оціночних суджень неможливо виконати, вона порушує свободу думки як таку. Проте навіть оціночне судження може бути надмірним, якщо воно не має під собою фактичних підстав (*Jerusalem v. Austria*, no. 26958/95, п. 43, ECHR 2001–11) [7].

У цьому контексті цікавою є справа № 209/4925/13-ц [8]. У лютому 2017 року Державний концерн «Укроборонпром» звернувся до суду з позовом про захист ділової репутації та спростування недостовірної інформації. Обставини справи полягали у поширенні на сторінці соціальної мережі «Facebook» особою – відповідачем недостовірної за словами позивача інформації про ДК «Укроборонпром». Розглянувши касаційну скаргу, Верховний Суд дійшов висновку, що суди першої та апеляційної інстанції зробили обґрунтований висновок, що поширені про позивача висловлювання не містять фактичних даних щодо певних подій, а є реалізацією права відповідача на вільне висловлювання своїх поглядів і є оціночними судженнями, які не підлягають спростуванню. Судами враховано, що підвищену увагу громадян до діяльності товариства не можна розцінювати як прагнення завдати шкоди діловій репутації позивача та принизити її. Суд касаційної інстанції вважає, що висновки судів відповідають вимогам закону та не суперечать обставинам, що мають значення для справи, судами правильно застосовано закон, який підлягав до застосування, тому підстав для скасування судових рішень немає.

У багатьох випадках достатньо важко віднайти межу фактичними даними та оціночними судженнями. Позиція ЄСПЛ полягає у тому, що ключовою відмінністю фактів від оціночних суджень є те, що останні жодним чином неможливо ані підтвердити, ані спростувати. Проте, факт може перетворитись в оціночне судження за допомогою декількох слів. Крім того, інформація, яка оцінюється юридичною особою як недостовірна у різних її частинах може містити як оціночні судження, так і фактичні твердження. Позитивне вирішення справи залежить від правильного обрання способу захисту, та від того, наскільки враховані правові позиції Верховного Суду.

Джерела:

1. Стародубцев А. Теоретико-правові засади визначення поняття «ділова репутація». *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2015. № 2. С. 92–102 URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/6-2015/starodubcev.pdf> (дата звернення 10.11.2021).

2. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/-/v_001700-09 (дата звернення 18.11.2021).

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

4. Конституція України від 28 червня 1996 року / Верховна рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Про інформацію. *Закон України* від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#n189> (дата звернення 5.12.2021).

6. Луспенник Д. Захист гідності, честі та ділової репутації: практика Верховного Суду. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Luspenyk_prezentatsia.pdf (дата звернення 01.12.2021).

7. European Court of Human Rights – case of Jerusalem v. Austria (2001). URL: <https://www.legislationline.org/documents/id/6318> (дата звернення 01.12.2021).

8. Постанова Верховного Суду. Справа № 209/4925/13-ц, провадження № 61-26252св18 від 3.10.2019 р. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84725984> (дата звернення 03.12.2021).